

Smernice za razvoj turizma v občini Šmartno pri Litiji 2016-2020

Smernice razvoja do leta 2020

Šmartno pri Litiji, april 2016

KAZALO

1.	UVOD	2
2.	METODOLOGIJA	3
2.1	NAMEN DOKUMENTA	5
3.	ANALIZA OBČINE	5
3.1	PREDSTAVITEV OBČINE	5
3.2	OBČINA ŠMARTNO PRI LITJI V PRETEKLOSTI	6
3.3	ZAČETKI IN VLOGA TURIZMA V OBČINI.....	7
3.4	ANALIZA PRIMARNE IN SEKUNDARNE TURISTIČNE PONUDBE.....	8
	3.4.1 Primarna turistična ponudba.....	8
	3.4.2 Sekundarna turistična ponudba	10
3.5	SWOT ANALIZA	14
4.	IDENTITETA OBČINE.....	20
5.	VIZIJA TURIZMA V OBČINI ŠMARTNO PRI LITJI 2020.....	23

1. UVOD

Ena od dejavnosti, ki posega na številna področja gospodarskega in družbenega življenja, je tudi turistična dejavnost. Oblikuje se na lokalni, regionalni in državni ravni, zato je pri načrtovanju usmeritev za njen razvoj na lokalni ravni zelo pomembno upoštevati že oblikovane razvojne strategije turizma na regionalni in državni ravni.

Občina Šmartno pri Litiji leži v bližini Ljubljane, na njenem zelenem obrobju in ima odlično prometno povezavo z Dolenjsko in proti Zasavju. Krajem daje svojevrsten pečat neokrnjena narava ter prijetni domačini, ki se zavedajo dediščine, ki so jo zapustili njihovi predniki na tem območju in s svojim delom želijo dediščino ceniti in s kulturnim poustvarjanjem to tudi ohraniti v kolektivnem spominu. To je pomembno izhodišče za pogovore o razvoju turizma na tem območju. To so danosti in hkrati prednosti, ki jih velja dobro izkoristiti. Če omenimo še nekatera slavna imena ljudi, ki so se na območju Šmartnega pri Litiji rodili ali delovali in so ponesli ime naše dežele in naših krajev v svet, vsekakor je najpomembnejši Janez Vajkard Valvasor, potem imamo na dlani že vse tisto, kar predstavlja turistično identiteto občine.

Ali je občina Šmartno danes turistična občina? Če sodimo po registriranih turističnih nočitvah, ki jih ni ali po zbrani turistični taksi, ki je nič, po uradnem opredeljenem turističnem prihodku, ki ga tudi ni, moramo reči, da Šmartno pri Litiji ni turistična občina. Če pa sodimo po obisku številnih prireditev, kot so pohodi, kulturne prireditve, ki pritegnejo obiskovalce, turiste in eno dnevne izletnike tudi od drugod, pa lahko rečemo, da Šmartno je turistična občina.

Občina Šmartno nima tradicije turističnega kraja, to področje do sedaj ni bilo celostno urejeno. Na to področje posega Javni zavod Bogenšperk, ki je bil v svoji preteklosti omejen na področje urejanja ponudbe gradu Bogenšperk, organizacijo določenih prireditev in promocijo gradu. Tudi društvena iniciativa na tem področju je slabo razvita, občina ne premore turističnega društva, izjema je Društvo za razvoj podeželja Laz, ki skrbi tudi za razvoj s turizmom povezane dejavnosti. Nad razvojem turizma na nek način bdi tudi Razvojni center Srca Slovenije, ki je povezava turističnih ponudnikov, vključuje pa tudi turistično ponudbo občine v širše medobčinske oziroma subregijske projekte. Pomembno se je zavedati, da je občina premajhna, da bi lahko povsem samostojno razvijala turizem. Povezovanje z okoliškimi občinami in tudi z Ljubljano je na tem področju ključnega pomena, saj tako lahko s skupno ponudbo omogoči gostom še več dodatne turistične ponudbe.

Analiza pridobljenih podatkov na terenu je pokazala, da ljudje prepoznavajo turizem kot razvojno priložnost občine, njihovega lokalnega okolja, svojih dejavnosti in dvig kakovosti življenja v kraju, v katerem živijo, saj ima občina veliko potencialov. Imamo namreč naravo z obilo pitne vode ter rekreativnimi možnostmi, imamo z vsebinami napolnjen grad Bogenšperk, snovno in nesnovno dediščino, več deset prireditev – od mednarodnega nivoja do povsem lokalnih, z bogato tradicijo kulturnega poustvarjanja. Pri nas delujejo tamburaško

društvo, pevski zbori in folklorne skupine, vse do vrhunskih posameznikov, prepoznavni smo po vzreji čebeljih matic, kvalitetnih mesnih, predvsem suhomesnatih izdelkih ter številnih ekoloških domačijah.

Lokalna skupnost je pred velikim izzivom, da s povezovanjem in podporo vzpostavi primerno okolje za razvoj kvalitetne, atraktivne in inovativne turistične ponudbe. Če se želi občina Šmartno pri Litiji postaviti na turistični zemljevid Slovenije in Evrope, bo morala v prihodnje vložiti sredstva v razvoj občine, kadrov, v promocijo ter trženje in k razvoju tega področja pristopiti celovito ter določili usmeritve, ki bodo omogočale celostni pristop k razvoju tega pomembnega področja. Le tako bo dobila otipljive rezultate.

Delovna skupina za pripravo strategije prepoznava dve možnosti. Prva je, da se sprejme smernice za razvoj turizma v občini in načrt za doseganje ciljev ter zavezo politike, da bo sledila načrtu, druga možnost pa je, da umakne turizem iz dnevnega reda in se posveti razvoju elementov, ki dvigujejo kakovostno raven življenja občanov. Želimo, da se župan in občinski svet opredeli o tem razvojnem vprašanju in odgovorno izbere. Trenutna odločevalska opredelitev o turizmu je izražena v molku, torej neopredelitvi in nejasnimi stališči do pobud turistične narave, ki prihajajo na občino.

2. METODOLOGIJA

Občina Šmartno pri Litiji je zaznala turizem kot eno izmed možnosti za gospodarski razvoj. Na tej osnovi je župan oblikoval delovno skupino za pripravo Strategije za razvoj turizma in pripravo tega strateškega dokumenta.

Dokument je nastal s pomočjo različnih sodelavcev, ki so prispevali svoj del k oblikovanju te strategije. V delovni skupini so sodelovali Joži Vovk, direktorica Javnega zavoda Bogenšperk, dipl. kulturologinja, Renata Ceglar, univ. dipl. kulturna antropologinja in etnologinja, mag. Karmen Sadar iz občinskega področja splošnih zadev, družbene dejavnosti in financ, Sonja Marin, učiteljica geografije ter vodja izbirnega predmeta Turistična vzgoja v OŠ Šmartno, Marko Slapničar, občinski svetnik, sicer zaposlen na Zavodu za gozdove RS, Mojca Hauptman, predstavnik zainteresirane javnosti, Jelka Babič, predsednica Društva Laz, Peter Avbelj predstavnik občinskega sveta ter pa vodja delovne skupine, župan Rajko Meserko.

Tovrstni dokument za občino Šmartno pri Litiji do sedaj ni obstajal, verjamemo pa, da predstavlja prave usmeritve do uresničenja zastavljenih ciljev pri razvoju turizma v občini.

Namen priprave strategije razvoja turizma je:

- **Identifikacija obstoječih in potencialnih turističnih atrakcij in partnerjev pri načrtovanju in izvajanju razvojnih dejavnosti.**
- **Vzpodbuda občanov preko že delujočih institucij k skupnemu načrtovanju razvoja in jih vključiti v realizacijo projektov.**

• **Dogovor o usmeritvi trajnostnega turističnega razvoja v občini.**

Za pripravo strategije smo uporabili metodo dela, s katero se pripravljajo strateški dokumenti. Za pridobivanje podatkov in informacij je bila pregledana strokovna literatura, različni viri in gradiva, spletne strani in razvojni dokumenti. Ožji delovni tim je moderiral šest delavnic v različnih naseljih v občini: Šmartno, Vintarjevec, Primskovo, Jablanica, Kostrevnica, Javorje, na katerih je sodelovalo 59 zainteresiranih občanov, prav tako je izpeljal delavnico s svetniki Občine Šmartno, kjer je sodelovalo 10 svetnikov, ki so podali svoje mnenje o turizmu kot priložnosti. Zapisi iz delno strukturiranih delavnic so pomembno gradivo te strategije. Ožja delovna skupina je na delovnih srečanjih z metodo »brainstorminga« obdelovala posamezne vsebinske sklope in jih nato dopolnjevala z dodatnimi informacijami iz okolja in stroke. Delavnic se niso udeležili nekateri gostinci in nekateri potencialni turistični ponudniki, zato so bila njihova mnenja in stališča zajeta z delno strukturiranimi intervjuji (enajst anketirancev).

Vzporedno je bil narejen pregled aktualnih relevantnih turističnih strategij, kot so Strategija razvoja slovenskega turizma 2012-2016, Strategija razvoja in trženja turizma za regijo Osrednja Slovenija 2012-2016, Strategija razvoja in trženja turizma Srca Slovenije kot turistične destinacije, itd., z namenom, da se preverijo prioritete in možnosti umeščanja občinske turistične razvojne vizije. Pri razvojnem razmisleku so bili vključeni tudi sodobni trendi v turizmu, kot tudi politična volja »odločevalcev« (župana in občinskih svetnikov).

Strategija bo v letu 2016 predložena v potrditev občinskemu svetu. Operativni načrt za doseganje ciljev strategije bo z naborom projektov služil kot podlaga za pripravo projektov s katerimi se bodo pridobivala sredstva za razvoj turizma na razpisih (CLLD in drugih evropskih skladov, Norveškega mehanizma itd.).

Delo je metodološko potekalo na način:

1. Problemska analiza

- Pregled in analiza podatkov in razpoložljivih virov.
- Uporaba pridobljenih informacij iz delavnic ter intervjujev.
- Analiza stanja po ključnih elementih ponudbe.
- Oblikovanje ugotovitev in izzivov kot izhodišče za načrtovanje.

2. Razvojno-trženjski model (identiteta, vizija, cilji, razvojni koncept, organizacija)

- Načrtovanje smernic za pripravo razvoja in organizacijskega modela.

2.1 Namen dokumenta

Glavni cilji smernic (dokumenta):

- Opredeliti možnosti za razvoj turizma v občini.
- Opredeliti prepreke, ki jih moramo odstraniti.
- Oblikovati jasen in konkreten turistično razvojni koncept.

KLJUČNI SPECIFIČNI CILJI STRATEGIJE:

1. Z analizo s turizmom povezane ponudbe opredeliti potencialne, kot jih ponujajo naravne danosti, kulturna dediščina, doživetja ter turistični in drugi ponudniki na območju;
2. Skozi lokalno sodelovanje razviti nove potencialne in odpirati nove trženjske kot tudi podjetniške priložnosti;
3. Oblikovati učinkovit in dolgoročno vzdržen organizacijski model, ki jasno opredeljuje vloge in odgovornosti vseh vključenih deležnikov in organizacij na področju turizma;

3. ANALIZA OBČINE

3.1 Predstavitev občine

Šmartno pri Litiji leži v Zahodnem Posavskem hribovju na nadmorski višini 252 m. Občina meri 94,9 km², v njej živi 5.500 prebivalcev. Tu se križajo poti za smer Litija - Ljubljana oziroma Litija - Zagorje, nato v Kostrevniško dolino proti Moravčam in mimo Bogenšperka skozi Temenico do ceste Ljubljana - Zagreb ter skozi Zavrstniško dolino čez Trebeljevo proti Ljubljani. Občina je nastala leta 2002, po odcepitvi od občine Litija, za kar so se odločili prebivalci na referendumu 7. 4. 2002.

Občina obsega naslednja naselja: Bogenšperk, Bukovica pri Litiji, Cerovica, Črni Potok, Dolnji Vrh, Dragovšek, Dvor, Gornji Vrh, Gozd-Reka, Gradišče-k.o. Gradišče in Poljane, Gradišče pri Litiji, Gradiške Laze, Jablaniške Laze, Jablaniški Potok, Jastrebnik, Javorje, Jelša, Ježce, Ježni Vrh, Kamni Vrh pri Primskovem, Koške Poljane, Leskoviča pri Šmartnem, Liberga, Lupinica, Mala Kostrevnica, Mala Štanga, Mihelca, Mišji Dol, Mulhe, Obla Gorica, Podroje, Poljane pri Primskovem, Preska nad Kostrevnico, Primskovo, Račica, Ježni Vrh, Poljane, Riharjevec, Selšek, Seveno, Spodnja Jablanica, Stara Gora pri Velikem Gabru, Ščit, Šmartno pri Litiji, Štangarske Poljane, Velika Kostrevnica, Velika Štanga, Vinji Vrh, Vintarjevec, Višnji Grm, Volčja Jama, Zagrič, Zavrstnik, Zgornja Jablanica.

Okolica Šmartnega je obdana s hribovjem, ki kotlini daje podobo pravokotne oblike: na severozahodu je Sitarjevec, na vzhodu Ojstrmanov hrib, na jugovzhodu Kuheljnov hrib, Veliki in Mali Oblak, Cvingar, na zahodu pa Tičnica in Strmenca, najvišji vrh v občini je Kamplov hrib z nadmorsko višino 716 metrov. Geološka podoba območja je zelo pestra. Najstarejše kamnine segajo v obdobje karbona in perma - skrilavi glinovci, kremenovi peščenjaki in konglomerati, ob potokih so našli holocenske naplavine, prisoten je tudi dolomit in druge kamnine, proti Zavrstniku so v peščenjaku našli številne rastlinske fosile. Pokrajinsko gledano bi občino lahko razdelili na dva osnovna dela. Na ravninsko-dolinski severni del in na ostali hribovito-gričevnati del. Severni del je gosteje poseljen, tu je tudi glavno občinsko središče.

Šmartno pri Litiji je gručasto naselje, ki leži 3 km jugovzhodno od Litije v manjši kotlini, ki je sotočje treh potokov. Skozi naselje teče potok Reka, ki izvira v Reki-Gozdu, vanj se izlivata še Črni potok in Kostrevniški potok. Potok Reka se kot največji pritok pri vasi Breg izlije v Savo. Osrednji, starejši del Šmartnega, se je razvil ob trgu poleg župnijske cerkve, medtem ko se novejši, stanovanjski del, širi proti severu na območje Ustja in na Jeze ter proti jugu. Ime kraja se je prvič pojavilo v cerkvenih listinah leta 1135, sicer pa je bilo območje poseljeno že v predzgodovinskem obdobju. Najstarejša hiša v kraju ima vzdano letnico 1580, v njej pa je bila v 17. stoletju slikarska in grafična delavnica Mollerey.

V središču trga stoji neogotska cerkev sv. Martina (od tod tudi etimologija imena kraja: Št. Marten = Šmartno). Cerkev je načrtoval arhitekt Adolf Wagner, dela pa so potekala med leti 1899 in 1901 pod vodstvom Gustava Tonniesa. Notranjost cerkve osvetljuje barvna svetloba, ki pada skozi vitraže Antona Jebačina. Po legendi naj bi cerkev postavili na mestu, kjer so se na god svetega Martina (11. november) na površje rešili zasuti šmarski rudarji. Trg Šmartno je tudi kulturno in športno središče občine z bogato in dolgoletno društveno tradicijo. V občini leži grad Bogenšperk, na katerem je v 17. stoletju deloval polihistor baron Janez Vajkard Valvasor, danes pa je preurejen v muzej z dvorano za poročne slovesnosti.

V Šmartnem so bili rojeni pomembni možje: pisatelj in dramatik Slavko Grum (1901-1949), planinec Ferdo Tomazzin (1869-1937), glasbenik in skladatelj Ivan Bartl (1860-1900), pisatelj in prevajalec Martin Davorin M. Hostnik (1853-1927), na dedkov rojstni kraj pa je bil navezan tudi edini slovenski nobelovec kemik Friderik Pregl (1869-1930) in še številni drugi.

3.2 Občina Šmartno pri Litiji v preteklosti

Danes so na voljo številna zgodovinska pričevanja, ki govorijo o tem, da je bilo območje današnje občine Šmartno pri Litiji poseljeno že davno v preteklosti in da ima kraj bogato zgodovino. O tem govorijo arheološke ostaline iz različnih obdobj, še dandanes pa je vidna srednjeveška dediščina s številnimi gradovi in sakralna dediščina, ki priča o bogati tradiciji rimokatoliške cerkve na tem območju.

Do prihoda Južne Železnice v Litijo je bilo Šmartno močno upravno, župnijsko in šolsko

središče z razvito obrtno dejavnostjo. V 15. stoletju so bili rudniki svinca pod gradom Slatna, v Zagorici in tudi v Sitarjencu. Med gospodarskimi panogami je bilo nekdanje zelo razvito železarstvo, fužinarstvo, trgovina in različne obrti (usnjarstvo, čevljarstvo, kovaštvo). Od leta 1953 je bilo Šmartno sestavni del litijske občine, od leta 2002 pa je samostojna občina. Pred prihodom Južne železnice je bilo naselje Šmartno pomembnejše kot naselje Litija.

3.3 Začetki in vloga turizma v občini

V Valvasorjevem času bi lahko obiskovalce gradu Bogenšperk, pa tudi Slatne, smatrali za neke vrste turiste 18. stoletja. Kasneje lahko o nekakšnem turizmu v občini govorimo v kontekstu obiskovanja sejmov in božjih poti, kar je bilo v prejšnjem stoletju zelo razvito – sejmi na trgu v Šmartnem, romanje na Primskovo in v Veliko Štango. V nedavni zgodovini pa so v Šmartno prihajali tudi »nakupovalni turisti«, in sicer je bila tovarniška prodajalna Industrije usnja Šmartno poznana širom Slovenije.

Pred nastankom občine se je turizem na tem območju razvijal v okviru občine Litija, ki je za ta namen pred 15-imi leti ustanovila Center za razvoj Litija (v nadaljevanju CRL). Takrat se je vzpostavila turistična blagovna znamka »Posavsko hribovje«, v okviru katere so bili kot točka kulturne dediščine izpostavljeni grad Bogenšperk, cerkev sv. Martina v Šmartnem in cerkev sv. Antona Padovanskega ter 6 kontrolnih točk (gostilne in kmetije) ob pohodniških, kolesarskih in konjeniških poteh. Na turističnem zemljevidu so bili pod sloganom »Hribi in doline za rekreativne skomine« vrisana Levstikova pot (Litija-Šmartno- Čatež), Jablaniška pot (Zgornja Jablanica-Mamolj-Gradišče- Zg. Jablanica), Čebelarska pot pod Kampljevim hribom,...

Ob nastanku občine je bil ustanovljen Javni zavod Bogenšperk (v nadaljevanju JZB) z turistično informativno točko, ki pa se je večinoma ukvarjal le z upravljanjem gradu Bogenšperk. Za razvoj turizma naj bi še naprej skrbel CRL. Ko je usahnil »Zasavski turistični tolar« - vir za razvoj turizma, je CRL preusmeril razvojno partnerstvo iz Zasavja proti Kamniku in v letu 2008 vzpostavil novo turistično blagovno znamko in destinacijo Srce Slovenije, član te mreže je tudi občina Šmartno pri Litiji. Strokovne službe Občine in Javnega zavoda razvoju turizma niso posvečale večje pozornosti, turizem je občina podpirala s skromnimi sredstvi, ki so jih porabila društva za promocijo in prireditve. Občina se je z vzpostavljanjem destinacijskega managementa v Sloveniji v letu 2013 vključila v destinacijo Ljubljana, Regija Osrednja Slovenija.

Turizem v občini ne predstavlja pomembne gospodarske panoge, saj občina ne beleži pobrane turistične takse in nima podatka o turističnem prometu, oziroma le od prodaje storitev na turističnih prireditvah in v turističnih gostilnah in kmetijah. Zajeta je le vstopnina za ogled zbirk in prireditev na gradu Bogenšperk (25.000,00 EUR letno, 10.000, št. obiskovalcev) Ocena je, da organizatorji prireditev letno privabijo okoli 2000 obiskovalcev od

drugod, če ne upoštevamo 10-20 tisoč pohodnikov Levstikovega pohoda, ki prečkajo občino na poti iz Litije do Čateža. Morda Občine Šmartno pri Litiji res ne moremo uvrščati med tipične turistične destinacije, vendar pa obstajajo elementi turistične ponudbe (npr. Grad Bogenšperk), ki uživajo že dolgoletno turistično tradicijo.

3.4 Analiza primarne in sekundarne turistične ponudbe

3.4.1 Primarna turistična ponudba

a. Naravne vrednote in kulturna dediščina oziroma znamenitosti

Pojem primarna turistična ponudba obsega naravne in družbene sestavine območja, ki niso nastale zaradi turizma, vendar so zaradi svojih lastnosti privlačne za turiste. Med primarno turistično ponudbo štejemo naravne pokrajinske lastnosti, ki imajo doživljajsko zmožnost, so primerne za izvajanje rekreacijskih aktivnosti in imajo neposreden vpliv na delovanje človeškega organizma. Pojem »naravne danosti oz. znamenitosti«, ki označuje nek splošni pojem za pojave v naravi, ki po nekih merilih izstopajo, je potrebno razlikovati od pojma »naravne vrednote«, ki obsega vso »naravno dediščino« v Republiki Sloveniji, ki je ustrezno pravno zaščitena.

Šmartno pri Litiji je razgibana pokrajina s številnimi dolinami in precej visokimi hribi, kar je zanimivo za kolesarjenje in pohodništvo. Obiskovalcem je na voljo neokrnjena narava s svežim zrakom, ki nudi veliko možnosti za sprostitev in sprehode, prostrani travniki so zanimivi tudi za ljubitelje konj. Območje je pokrito z gozdovi, ki so bogati z gozdnimi sadeži in divjadjo ter vodnimi izviri. Skrbno obdelane kmetije s ponudbo domačih pridelkov so dodatna turistična privlačnost območja. Omeniti velja še vodne vire, oz. nekatere izvire voda (kostrevniški...), ki po prepričanju uporabnikov blagodejno vplivajo na zdravje. Manjši del površine občine je uvrščen v območje Nature 2000, kar ne predstavlja omejitve za razvoj turizma.

Med primarno turistično ponudbo štejemo tudi kulturne značilnosti (kulturni, zgodovinski spomeniki...) ter splošno infrastrukturo. Kulturna dediščina se deli na snovno in nesnovno, mednjo pa prištevamo tiste dobrine, ki so sicer proizvod človekovega ustvarjanja v preteklosti, a jih zaradi njihove enkratnosti ni več možno ponoviti z enako uporabno vrednostjo. V to skupino sodijo zgodovinske in kulturne znamenitosti ter spomeniki, folklor, umetniki in znanstveniki.

Sledi kratki seznam naravne in kulturne dediščine, **ki zaenkrat v večini primerov še ni primerna za turistično rabo**, vendar ima svoj potencial. Vrstni red je naključen, celotni seznam sledi v prilogi.

- Seznam **NARAVNIH VREDNOT**
 - Jablanica - netopir mali podkovnjak in bukovi gozdovi, Natura 2000
 - Štangarski potok: Levi pritok Reke pri Dragovšku
 - Bogenšperk: Debele duglazije v gozdu pri Bogenšperku
 - Gradišče pri Primskovem: Lipa pri cerkvi Marijinega rojstva
- Seznam **NARAVNIH DANOSTI**
 - Številni izviri vode
 - Gozd in gozdni sadeži
 - Češnja Štangarka in druge stare sorte dreves
 - Debele jelke na Luštni poti
- Seznam **KULTURNE DEDIŠČINE**
 - * **24 enot arheološke dediščine:**
 - Dvor pri Bogenšperku - Ruševine gradu Lichtenberg
 - Gradišče pri Litiji - Arheološko območje Roven (kulturni spomenik lokalnega pomena)
 - Mala Štanga - Gradišče Kamplov hrib
 - Primskovo - Gradišče Primskova Gora
 - Šmartno - Rimska žarna grobišča
 - * **27 enot profane stavbne dediščine:**
 - grad Bogenšperk - kulturni spomenik državnega pomena
 - sušilnica sadja Liberga- kulturni spomenik državnega pomena
 - razvaline gradu Slatna - kulturni spomenik lokalnega pomena
 - Črni Potok pri Litiji - Grad Črni potok
 - Šmartno pri Litiji - Gostilna pri Gabrijelu
 - Šmartno pri Litiji - Hiša Beneficiat
 - * **13 enot sakralne dediščine**
od tega so spomeniki lokalnega pomena naslednje enote:
 - cerkev Marijinega rojstva na Primskovem
 - cerkev sv. Petra na Primskovem
 - cerkev sv. Martina v Šmartnem pri Litiji
 - cerkev Marijinega vnebovzvetja v Javorju
 - cerkev sv. Lucije v Mišjem dolu
 - cerkev sv. Janeza Krstnika na Dolnjem vrhu
 - cerkev Povišanja sv. Križa v Brezju
 - cerkev sv. Ane v Zgornji Jablanici
 - cerkev Svetih Mohorja in Fortunata v Libergi
 - cerkev sv. Petra v Vintarjencu
 - cerkev sv. Antona Padovanskega v Veliki Štangi
 - * **sakralno - profana stavbna dediščina**
 - Tabor na Primskovem – kulturni spomenik lokalnega pomna

- * **14 enot memoriale dediščine**
 - spomenik II. štajerskemu bataljonu v Tisju
- * **1 enota naselbinske dediščine** (Liberga)
- * **Tehniška dediščina in obrti:** usnjarstvo, kovaštvo, ene od najstarejših orgel v Sloveniji (Mišji Dol), lesna industrija, rudarstvo...
- * **mlinarstvo**
- * **kozolci, gospodarska poslopja, kašče, tradicionalne sušilnice sadja**
- * **osebe, ki so tem krajem dale svoj pečat:** Janez Vajkard Valvasor, Davorin Martin M. Hostnik, Slavko Grum, Friderik Pregl,...

Povzetek:

Na območju se sicer nahaja bogata naravna in kulturna dediščina, vendar ni ustrezno vključena v turistično ponudbo. Obiskovalce privabijo redke in že uveljavljene turistične točke in posamezne prireditve enkratnega značaja.

- Na območju je množica manjših naravnih vrednot in kulturnih znamenitosti, vendar le grad Bogenšperk dosega turistično prepoznavnost v slovenskem in širšem merilu.
- Naravne in kulturne značilnosti v večini primerov niso pripravljene oz. opremljene za sprejem obiskovalcev, tudi niso povezane, da bi kot paket predstavljale motiv za prihod obiskovalca na območje občine.

Naravne vrednote in kulturno dediščino se večinoma predstavlja stihijsko in priložnostno ob npr. prireditvah, pohodih, označenost je slaba ali je ni, ravno tako ni interpretacije na občinskih spletnih straneh in dostopnosti preko QR kod.

Potencial naravnih in kulturnih znamenitosti je močan atribut samo v primeru, da je urejeno kakovostno upravljanje, ki zagotavlja dostopnost turistu (fizično in interpretacijsko) v vsakem času. Da pa storitev lahko vzdrži na dolgi rok, je potrebna kombinacija ukrepov, kot je npr. partnerstvo z gostinsko ponudbo, z društvi, vključevanje prostovoljcev, povezovanje točk in medsebojna promocijska podpora.

3.4.2 Sekundarna turistična ponudba

Ko opisujemo sekundarno turistično ponudbo, govorimo o nastanitvah, turističnih proizvodih, ponudbah poslovnega, verskega turizma, ponudbah športnih objektov in možnostih za rekreacijo ter o gostinski ponudbi in turističnih prireditvah.

Nastanitvene zmogljivosti

- Turistična kmetija Dacarjeva domačija na Primskovem

- Poletni kamp na Vovkovi domačiji v Gradišču pri Litiji

Kulturni, športno-rekreacijski, seminarski/kongresni in prireditveni objekti-infrastruktura

- Športni park Komun, Velika Štanga
- Športno rekreativni center Reka
- Športna dvorana Pungrt s plezalno steno in bazenom
- Športni park Lupinica
- Trim steza na Bogenšperku

- Krajevna knjižnica Šmartno
- Dvorana kulturnega doma Šmartno
- Kulturni dom Velika Štanga
- Večnamenske dvorane v gasilskih domovih Zg. Jablanica in V. Kostrevnica

- Grad Bogenšperk: zbirke, razstave, prireditve, poroke

- Gostilna pri Janezu v Veliki Štangi (poslovni turizem)

Turistični proizvodi

- Grad Bogenšperk z muzejsko zbirko, grajsko zeliščarko, učnimi programi, prireditvami, Valvasorjevo krožno potjo, porokami
- Voden ogled šmarske cerkve, orgelska glasba
- Izlet po Jablaniški dolini z zbirko prodnikov, razstavo v Hiši spominov Samec v Gradišču ter učno - ekološkimi in zeliščnimi kmetijami, gostinsko ponudbo v Pustovem mlinu, zabava ob harmoniki
- Jablaniška krožna pot
- Levstikova pot
- Javorje in Javorska energijska pot ter Panoramska pot
- Medena dežela pod Kamplovim hribom; ogled čebelnjaka, pokušina medu, gostinska ponudba Pri Janezu, Na hribčku in Pr' Blaju, ogled domačije Pr' Nebavc
- Slovenski večer: Folklorna skupina Javorje, slovenske jedi v gostilni Pustov mlin

KLJUČNE UGOTOVITVE:

- Občina nima krovnih prepoznavnih turističnih proizvodov.
- Integralni turistični produkti (v nadaljevanju ITP) na nivoju celotnega območja še niso izoblikovani.
- Značilnost območja so majhni ponudniki.
- Primanjkujejo osebe, ki bi prevzele razvoj, organizacijo in izvedbo programov.
- Na področju razvitosti občina zaostaja tako na področju infrastrukture kot tudi na »mehkem« področju (inovativnost in kreativnost pri oblikovanju programov,

vključevanju zgodb, pri trženju, pri kakovosti).

- Pri večini ponudnikov je potrebna predhodna najava, kar otežuje individualne obiske.
- Prevladuje izletniški turizem, vendar ne v organizirani obliki in z ne dovolj definirano in znano ponudbo.
- Območje ima velik potencial za razvoj zelene ponudbe.

- **Gostinska ponudba in ponudba lokalnih izdelkov**

- Izletniška kmetija Pr' Blaj, Dragovšek
- Izletniška kmetija Pr'Vovk, Gradišče pri Litiji
- Gostilna pri Rozi, Jelša nad Kostrevnico
- Gostilna pri Janezu, Velika Štanga
- Gostilna Pustov mlin, Cerovica
- Kmečki turizem Na hribčku, Velika Štanga
- Gostilna Maček, Šmartno pri Litiji
- Gostilna Krznar, Črni Potok
- Picerija Sonček, Šmartno pri Litiji
- Osmica Pr'Kokol, Gradišče pri Litiji
- Eko kmetije z naravnimi produkti – Gradišče pri Litiji, Štangarske Poljane
- Eko zelišča (Jožica Bajc Pivec, Pavla Rozina, Janez Javorski, Magda Metelko)
- Prodaja suhomesnatih izdelkov (Kmetija Nograšek, Mesnica Šmartno)
- Številni bari

KLJUČNE UGOTOVITVE:

- Na območju je precej gostiln, med njimi so nekatere dobro poznane in obiskane.
- Z vidika kakovosti in cene je ponudba zadovoljiva, vendar pa manjka gostinska ponudba, ki bi v čim večji meri izhajala iz avtentičnosti območja. Elemente lokalne in avtentične hrane ponekod že vključujejo v ponudbo.
- Gostinska ponudba se v veliki meri prodaja zgolj kot dopolnilna ponudba (domačin za ponudbo ve, turist pa to informacijo težko dobi).
- Lokalno in ekološko pridelana hrana ter ekološke kmetije še niso v zadosti meri vključene v turistično ponudbo.
- Potreben je razvoj ITP in bolj avtentične ponudbe.
- Velika priložnost za predstavitev in prodajo je tudi v obstoječih prireditvah.
- Gostinci velikokrat prevzamejo vlogo turističnih informatorjev.

- **Tematske, kolesarske, pohodniške in učne poti**

Preko območja občine vodi mednarodno poznana Levstikov pot (od Litije do Čateža), številne medobčinske poti, kot je Badjurova pot (desni breg Save), Pot na Tisje, Zorčeva pot, Žafranov pohod, kolesarska pot Lkt 2 in precej lokalnih označenih pohodniških poti:

- Čebelarska gozdna učna pot
- Jablaniška krožna pot
- Javorska energijska pot
- Panoramska pot Javorje
- Valvasorjeva krožna pot
- Humarjeva pot
- Vinske poti
- Luštna pot (neoznačena)

KLJUČNE UGOTOVITVE:

- Na voljo je več pohodniških in kolesarskih, učnih, gozdnih ter drugih tematskih poti, vendar večinoma ne dosegajo širše prepoznavnosti, saj niso povezane s potencialno ponudbo ob poti v ITP, zaradi česar pogosto informacija sploh ne pride do turista.
- Na teh poteh ni trajnosti, niti atraktivnosti, nekatere so slabo označene.

• **Prireditve**

- Nočni pohod v Gradišče pri Litiji
- Pohod ob dnevu žena Primskovo
- Jablaniški pohod po obronkih Jablaniške doline
- Prvomajsko srečanje na Javorju
- Valvasorjev dan na Bogenšperku
- Pohod med vinogradi od Liberge do Vinjega vrha
- Dan sivke na Javorju
- Mednarodni Valvasorjevi grafični dnevi na Bogenšperku
- Viteške igre na Bogenšperku
- Noč čarovnic na gradu Bogenšperk
- Levstikov pohod od Litije do Čateža
- Dogodki ob občinskem prazniku
- Martinovanje na trgu (ali KD)
- Koncerti kulturnih skupin (pevskih zborov, tamburašev,...)
- Pohod na Tisje
- Žive jaslice v Javorju
- Kolesarski dan pri Janezu Javorskemu
- Veselice

Muzejske zbirke in galerije

- Stalne in občasne zbirke in razstave na Gradu Bogenšperk
- Stalne razstave v Domačiji spominov Samec v Gradišču pri Litiji
- Občasne likovne razstave v Krajevni knjižnici Šmartno
- Občasne razstave Ustvarjalno središče Breznikar (Davorin Martin Matvejevič Hostnik v JZB-u)
- Učna kmetija Pr Miškar – zbirka kmečkega orodja

KLJUČNE UGOTOVITVE:

- Najbolj množična prireditev je Levstikov pohod v novembru, katerega občina še ni izkoristila za svojo turistično promocijo in razen posameznih ponudnikov ob poti ne beleži turističnega prihodka od pohodnikov. Sicer dobro označena pot čez leto ni obiskana.
- Množica manjših prireditev na nivoju posameznih krajev, ki predstavljajo v največji meri le popestritev dogajanja za domačine.
- Je nekaj muzejske ponudbe, spominskih sob, tudi hiš z zanimivo zgodovino pa ponudbe raznih domačij, ki služijo kot prikaz kulturne dediščine. Celotna ponudba pa je v večji meri nepoznana, izstopa grad Bogenšperk z zgodbo o Valvasorju.
- Na območju je razvit predvsem izletniški turizem in obiskovanje tradicionalnih prireditev. Ker gre za enodnevne obiskovalce, Statistični urad teh turistov ne zabeleži, zato točnih podatkov o številu turistov ni. Približne ocene posredujejo organizatorji posameznih prireditev in gostilne ob pomembnih turističnih točkah. Društva posedujejo ocene o številu obiskovalcev na prireditvah in pohodih, ki jih organizirajo. Seveda pa so tu še individualni izletniki, ki kraje obišejejo sami in niso vključeni v štetje.

3.5 SWOT analiza

Namen SWOT analize oziroma PSPN matrike (prednosti, slabosti, priložnosti, nevarnosti) je pomagati pri strateških odločitvah, kam točno usmeriti poslovanje, katere programe opustiti ali jih okrepiti in podobno. Služi usmerjanju razvoja turizma v Šmartnem pri Litiji in primarno izhaja iz spoznanj interne analize stanja turizma v občini in odgovorov, ki so jih navedli vprašani ob izpolnjevanju ankete.

SWOT ANALIZA opredeljuje:

- PREDNOSTI (v čem smo dobri, posebni, edinstveni)
- SLABOSTI (kaj so pomanjkljivosti, ki nas lahko omejujejo)

Gre za notranje prednosti in slabosti (ki izhajajo iz notranjega okolja; na katere lahko s

svojim delovanjem vplivamo)

in

- PRILOŽNOSTI
- NEVARNOSTI

Gre za zunanje priložnosti in nevarnosti (ki izhajajo iz zunanjega okolja; ki so dane, na katere s svojim delovanjem ne moremo neposredno vplivati, lahko pa jih izkoristimo oz. se jim izognemo).

PREDNOSTI (z namenom, da jih izkoristimo pri razvoju in trženju)

- **Grad Bogenšperk** in njegova okolica ter lik osebnosti **Janeza Vajkarda Valvasor**.
- **Šmarska cerkev** ter druga sakralna dediščina.
- **Sušilnica sadja na Libergi** in druga kulturna dediščina.
- **Strateška geografska pozicija** - bližina Ljubljane ter Dolenjske, razgibanost terena.
- Občina Šmartno pri Litiji leži v najbolj razviti slovenski **regiji Osrednja Slovenija**.
- **Neokrnjena narava**, številni izviri vode in ogromno število gozdnih sadežev (kostanj, gobe, borovnice,...).
- **Konjeniške, kolesarske, pohodniške in učne poti**.
- **Vinorodno območje**
- **Sadjarstvo** (češnja Štangarica, Levstikov sadovnjak).
- **Čebelarstvo** (ponudniki, prepoznani tako na Slovenskem, Evropskem in Svetovnem nivoju).
- **Podeželje** in usmerjenost v ekološko kmetijstvo (Ekokmetije).
- **Prepoznavne prireditve**
- **Gostinstvo in kulinarika**
- **Športna infrastruktura**
- **Več pomembnih ljudi**, ki so se tukaj rodili in delovali (Janez Vajkard Valvasor, član angleške Kraljeve družbe; kemik Friderik Pregl, edini slovenski Nobelovec; Jurij Humar, župnik in zdravilec iz Primskovega; Slavko Grum, pisatelj dramatik; Davorin Martin M. Hostnik, publicist, slovarjepisec, prevajalec, jezikoslovec in pedagog...)
- **Vzpostavljen in delujoč Javni zavod Bogenšperk**
- **Dve lokaciji za avtodome** (Gostilna Pri Rozi, grad Bogenšperk)

SLABOSTI (z namenom, da jih odpravimo z organizacijskimi in drugimi ukrepi)

Kaj so slabosti, ki nas v primerjavi s konkurenco ovirajo?

- **Ni lokalne razvojne strategije** občine Šmartno pri Litiji
- **Slaba cestna infrastruktura**
- **Ni povesod javnega zagotavljanja pitne vode**

- **Ni ustreznega označevalnega sistema in usmerjevalnih tabel**
- **Slaba javna turistična infrastruktura** (pohodniške, učne, kolesarske poti, na katerih ni trajnosti, premalo atraktivnosti, potrebne so obnove in ureditve – klopce, mize ter koši za smeti; poslopja ob gradu so neizkoriščena, ni javnih površin – parkirišč, igrišč za otroke).
- **Slaba dostopnost po občini z javnim prevozom**
- **Pomanjkanje gostinske ponudbe** v nekaterih vaseh, ki imajo turistične atraktivnosti (Javorje, Jablanica, Primskovo); pomanjkanje lokalnih jedi ali njihovih poimenovanj na gostilniških jedilnih listih, lahko tradicionalne ali pa sodobno lokalno obarvane jedi (npr. Šmarska pica).
- **Pomanjkanje promocijskega materiala in slaba promocija** (ni kvalitetnih občinskih kart oz. zemljevidov z vključeno turistično ponudbo, malo promocijskih brošur).
- **Majhno število prenočitvenih kapacitet**
- **Šmartno pri Litiji nima turistične tradicije** (turizem ni prioriteta v občini, Šmartno nima turističnega destinacijskega portala, nima promocijskih materialov, skromna javna finančna sredstva, majhna vlaganja v javno turistično infrastrukturo, v centru Šmartnega manjka središčna zgodba in ponudba, označbe pomembnih stavb).
- **Pomanjkanje lokalne zavesti** (slaba udeležba prirediteljev in dogodkov s strani občinskih predstavnikov in drugih predstavnikov javne sfere, mladi se ne vključujejo v skupnost, slaba zainteresiranosti ljudi za skupne akcije, ukinitvev krajevnih skupnosti - še zmanjšuje povezanost med ljudmi).
- **Skromna in razdrobljena ponudba, premajhno povezovanje** tako med ljudmi oz. različnimi akterji v okolici, javnim, gospodarskim, kmetijskim in nevladnim sektorjem, pomanjkanje povezovalne institucije ali strokovne osebe.
- **Ni TIC-a**, ni razvitih integralnih turističnih proizvodov oz. programov.
- **Slabo razvita interpretacija** naravne in kulturne dediščine (pomanjkanje zgodb, pomanjkanje lokalnih turističnih vodičev, informacijskih tabel, zaklenjene cerkve).
- **Veliko administracije** ter visoki stroški organizacije prirediteljev.
- **Ni trgovine z lokalnimi izdelki** (ki bi nudila ne samo nakup, temveč tudi razstavo).
- Ni usklajenosti datumov prirediteljev z datumi prirediteljev sosednjih občin.
- Omejene javne kadrovske kapacitete za podporo turizmu.

PRILOŽNOSTI (z namenom, da jih spremenimo v prednosti in jih izkoristimo)

- Trženjske priložnosti in **povezovanje s turistično destinacijo Ljubljana- Osrednja Slovenija** (RDO) in območjem Srca Slovenije.
- **Nadgradnja že obstoječih turističnih atraktivnosti in njihovo pozicioniranje** na mednarodni, državni in regionalni nivo (Valvasorjev grad Bogenšperk kot evropski center za dediščino regionalnih kultur, trg Šmartno in cerkev Sv. Martina) in naveza manjših ponudnikov na velikega.
- **Grad Bogenšperk in Valvasor kot osrednja turistična zgodba občine**, na katere se

veže razvoj in že obstoječi turistični ponudniki (razvoj skupnih programov).

- **Vzpostavitev nove inovativne** ponudbe (Domačija Uduč na Javorju z nasadi ameriških borovnic, malin in s prenočišči; izkoristiti in označiti izvir Temenice in ostalih izvirov voda; izpeljava projekta »Šmarskih osmic« po zgledu popularne tradicije na Primorskem, zipline iz Bogenšperka, adrenalinski park v okolici gradu; rolkanje in sankanje po vijugastih cestah, razvoj sejemske dejavnosti v Šmartnem).
- **Nadgradnja kakovostnih prireditev ter oživljanje dediščine preko prireditev**
- **Izraba potenciala kulturne dediščine:** dogodki, kot so veselica, postavljanje mlajev, žegenj konj, žegenj motorjev, pomen buč za Kostrevnico; razstava ročnih del, prikaz lokalnih peciv oz. kulinarike, etnoloških predmetov, starih fotografij; pevska tradicija v naši občini, zgodovina gradov; obstajajo tradicionalne sušilnice sadja v Obli Gorici potrebna obnove, delujoča v Jablaniških Lazah; interpretacija obnovljene sušilnice sadja na Libergi; povezava z rudnikom Sitarjevec; zgodovina Primskovega in trojnega obzidja, Levstikova pot z vso dediščino, ki je ob njej (tudi eko kmetije) ter interpretacija preko sodobnih tehnologij.
- **Verski turizem (romarski):** cerkev Antona Padovanskega Štanga - Sv. Martin v Šmartnem - Marijina cerkev na Primskovem – Zaplaz; vključitev v evropsko Martinovo pot.
- **Potenciali v izrabi naravnega okolja v rekreativne namene** - pobude: pohod na Kamplov hrib – najvišji vrh občine; organiziran pohod po Panoramski poti in podaljšanje trase; ureditev sprehajalne poti ob Jablaniškem potoku v Jablaniški dolini; proge za smučarske teke; pohodna pot okoli gradov (ITP); konjeniška, kolesarska, pohodna pot po meji občine, konjeniški turizem; Povezovanje z raftklubom iz Litije; nova pohodna pot, prijazna družinam.
- **Velik potencial v razvoju in trženju ponudbe lokalnih (ekoloških) proizvodov:** suhomesnate mesnine, ekološki med, domači čaji in zelišča, sezonsko sadje in zelenjava.
- **Razvoj lokalnih spominkov** – vzpostavitev tržne znamke s celostno grafično podobo.
- **Inovativne možnosti za prenočevanje** (spanje na hlevu ali kozolcu, šotorišče)
- **Center šolskih in obšolskih dejavnosti na Javorju**
- **Podpora razvoja turističnih dejavnosti** s strani občine, občinskega sveta in JZB (razširitev dejavnosti in kadrovska okrepitev JZB v smeri turističnega povezovalca občine).
- **Spodbujanje urejenosti vasi in občinskega središča , ki pozitivno vpliva na kvaliteto bivanja**
- **Izraba društvenih potencialov v turistične namene:** velik človeški potencial, Rastoča knjiga – Primskovo; tamburaši, jablaniški harmonikaši – šola za frajtonarce, javorski folkloristi, kulturne prireditve, Grumovo središče, Muzej z gasilskimi predmeti, dokumenti in slikami (muzej PGD); različne tematske razstave.
- **Vzgoja za turizem že v osnovni šoli in naprej** (za razvoj turizma je potrebno odstraniti

vse etične, demografske, politične, verske in miselne predsodke).

- Povezovanje s sosednjimi že razvitimi turističnimi produkti (janče-sadna cesta)
- Izkoriščanje lokalnih potencialov za kulinaričen razvoj-priložnost na gradu Bogenšperk

NEVARNOSTI (z namenom, da se jim uspešno izognemo)

- **Slaba prepoznavnost** Šmartnega pri Litiji
- **Pomanjkanje finančnih sredstev za naložbe**
- **Pomanjkanje znanja**
- **Spremembe lokalne politike, spreminjanje razvojnih prioritet zaradi menjav lokalne oblasti** in nespoštovanje dela predhodnikov.
- **Nesposobnost oblikovanja prioritet in razpršenost delovanja**
- **Tržna nesposobnost**
- **Razkorak med potenciali in konkretnimi aktivnostmi**
- **Nepoistovetenje domačinov z identiteto svojega kraja**, oz. blagovne znamke.
- **Oblikovanje preveč splošnih, generičnih proizvodov**, ki se ne razlikujejo od drugih destinacij.
- **Ponudbe niso trajnostne** (na gradu ni gostinske ponudbe med tednom, čebelarstva učna pot nima ponudbe oz ni vodnika; nadaljnja skrb za rezultate projektov, ko se le ti zaključijo).
- **Pomanjkanje podjetniškega interesa in baziranje razvoja na prostovoljstvu.**
- **Staranje prebivalstva** na podeželju in odhajanje mladih v mesta.
- **Zamiranje življenja** v centru Šmartnega zaradi nove obvozne ceste.
- **Mačehovski odnos države do gospodarstva oz. turizma** (slaba državna podpora in pogoji; težavna državna birokracija in administracija).
- **Splošen upad potrošnje denarja**
- **Ukinitiv oz. nazadovanje delovanja JZB zaradi varčevanja**

Kaj izhaja iz naše swot analize?

Iz ugotovitve in povzetka v obliki swot analize izhajajo naslednje ključne usmeritve, ki bodo podlaga za oblikovanje strateški smernic oz. prioritet delovanja.

Ključne ugotovitve:

- **KAJ MORAMO ODPRAVITI?**

- Nepovezanost in razdrobljenost ponudbe
- Nerazumevanje potencialov turizma
- Zapiranje v občinske meje
- Neznanje na področju oblikovanja atraktivnih turističnih proizvodov

- **KAJ MORAMO ZMANJŠATI:**
 - Nesodelovanje med ključnimi deležniki v občini na področju turizma, kulture in športa
 - Finančne in kadrovske ovire za razvoj turizma na lokalni ravni
 - Sezonska nihanja v povpraševanju
 - Omejitve, ki jih prinaša slabša mobilnost (javni prevoz) znotraj občine

- **KJE MORAMO RASTI:**
 - V atraktivni in kreativni promociji
 - Pri številu turističnega obiska
 - Na prodaji turističnih programov in produktov
 - V prepoznavnosti območja
 - V potrošnji na gosta (v dodatni potrošnji in še posebej v izletniškem turizmu)
 - V trajnostni ponudbi

- **KAJ MORAMO RAZVIJATI:**
 - Sodelovanje z vsemi ključnimi deležniki
 - Prepoznavne programe in produkte
 - Prenovo javne, turistične, kulturne in športne infrastrukture
 - Povezovanje turizma, kulture, športa in drugih panog
 - Ponudbo rezidenčnega centra na gradu Bogenšperk in manjših nastanitvenih ponudb v okolici

- **KAKO BOMO DOSEGLI CILJE:**
 - S sodelovanjem in povezovanjem med vsemi deležniki znotraj in zunaj občine
 - Z večjo prepoznavnostjo v Sloveniji in drugod
 - Z učinkovitim marketingom na vseh ravneh
 - S preoblikovanjem JZB ter njegovo kadrovske okrepitvijo

4. IDENTITETA OBČINE

4.1 Kako moramo oblikovati turistično identiteto?

Oblikovanje turistične identitete je pomemben korak pri razvoju turizma na nekem območju. Pri oblikovanju pa so pomembne naslednje predpostavke:

- V občini je najprej potrebno prepoznati kot potencial elemente, atrakcije (naravne, zgodovinske, kulturne, dogodke, osebnosti, navade, identifikacijske točke).
- Izhajati je potrebno iz obstoječega stanja (saj bi sicer zgodba, ki komunicira, ne imela trdne osnove ali pa bi potrebovali več časa in sredstev, da jo uresničimo) – kaj je tisto, kar že imamo, na čem lahko že danes gradimo.
- Atrakcije predstavljajo elemente zgodbe in opredeljujejo karakter- identiteto destinacije (medtem ko je zgodba način, kako privlačno in z učinkom povedati, kdo smo, kaj imamo in kaj ponujamo).
- Obstoječe zgodbe je potrebno nadgraditi, vnesti nove elemente in razvijati nove interpretacije.

4.2 Pregled elementov identitete Šmartnega pri Litiji

Postopek opredelitve elementov identitete je potekalo na naslednji način:

- Najprej so bili povzeti elementi identitete, značilni za Šmartno v preteklosti.
- Sledijo elementi, ki Šmartno opredeljujejo danes.
- Nato pa so bili z vidika koncepta identitete (ki smo jo omenili na začetku dokumenta) opredeljeni tisti elementi, ki imajo potencial, da na njih gradimo identiteto in jo komuniciramo do ciljnih skupin.
- Nato se uporabi povzetek mnenj udeležencev iz delavnicah in iz opravljenih intervjujev.

1. KAJ JE BILO ŠMARTNO V PRETEKLOSTI

- Keltska zgodovina
- Rimska zgodovina
- Srednjeveška zgodovina s številnimi gradovi
- Trojno protiturško obrambno zidovje na Primskovem
- Grad Bogenšperk
- Cerkev sv. Martina
- Cerkev Antona Padovanskega v Veliki Štangi

- Močno upravno, gospodarsko središče pred prihodom železnice v Litijo
- Industrija usnja Vrhnika
- Šmarske vezenine
- Neokrnjena narava s številnimi gozdnimi sadeži
- Prometno stičišče pomembnih poti
- Rudarstvo
- Čitalnice
- Trška dejavnost – sejmi
- Janez Vajkard Valvasor
- Davorin Martin M. Hostnik
- Slavko Grum
- Friderik Pregl

2. ELEMENTI IDENTITETE, KI IZHAJAJO IZ PRETEKLOSTI, SO RELEVANTI V SEDANJOSTI IN IMAJO POTENCIAL TUDI V PRIHODNOSTI

- Grad Bogenšperk
- Cerkev sv. Martina
- Cerkev Antona Padovanskega v Veliki Štangi
- Zgodovina na Primskovem, Jurij Humar
- Neokrnjena narava s številnimi rekreacijskimi možnostmi in gozdnimi sadeži
- Janez Vajkard Valvasor
- Davorin Martin M. Hostnik
- Slavko Grum
- Sejmi

3. KAJ JE Šmartno danes?

- Grad Bogenšperk, napolnjen z zbirkami in vsebino, ki predstavlja Janeza Vajkarda Valvasorja ter okolica gradu
- Arhitekturno zanimiva novo gotska cerkev sv. Martina
- Čudodelnik iz Primskovega Jurij Humar
- Usmerjenost v ekološko kmetijstvo
- Močnejša identiteta po posameznih krajevnih skupnostih
- Več energijsko močnih točk (Javorje, Lihtenberg, Primskovo)
- Javorska energijska pot
- Levstikova pot - pohod
- Neokrnjena narava z gozdnimi sadeži in možnostmi za rekreacijo
- Razgledni stolp na Felič vrhu
- Medena dežela pod Kamplovim hribom
- Kostrevnica s pomenom buč in sušilnico sadja
- Suhomesnati izdelki

- Bogata tradicija kulturnega poustvarjanja – pevska tradicija, tamburaši
- Podjetja Herz Kovina, Kovikor

4.3 Identiteta naše občine

V preteklosti je občina Šmartno že uporabljala slogan »Pozdravljeni pri nas doma«. Slogan govori o ljudeh, domačinih, ki se zavedajo svoje domovine in jim zavednost slovenstva, družina, slovenska kultura, dediščina predstavljajo tradicionalne vrednote, ki jih živimo.

Na delavnicah je bilo izpostavljeno vprašanje, kaj naj bi bila krovna zgodba Šmartna. Na večini delavnic so sodelujoči najprej izpostavili grad Bogenšperk, kjer je živel in ustvarjal znanstvenik svetovnega formata polihistor Janez Vajkard Valvasor. V manjši meri so bili izpostavljeni še drugi znameniti Šmarčani in sicer edini slovenski Nobelovec, kemik Friderik Pregl, pisatelj Slavko Grum in slovarjepisec Davorin Martin M. Hostnik. Primskovo je znano po čudodelnem zdravilcu Juriju Humarju. Številni so nato omenili tudi cerkve, pomembnost naravnih mej in nujnost povezovanj, gostilne, čebelarje in tudi vinogradništvo.

V Šmartnem je bila včasih usnjarska industrija, danes pa ljudje delajo v nemški firmi Herz, ki izdeluje kvalitetne pipe in ventile Kovina, večina pa se jih na delo vozi v Ljubljano ali v druga večja mesta. Ljudje se v polni meri ne identificirajo za Dolenjce, čeprav smo na desni strani Save in nekateri pridelujejo in pijejo cviček in tudi že rahlo zavijajo po dolenjsko. Radi pojejo, negujejo folkloro, dober je tamburaški orkester....vodilni šport je rokomet, zelo dobro so razviti lokalni rekreativni centri in seveda gasilstvo.

5. VIZIJA TURIZMA V OBČINI ŠMARTNO PRI LITIJU 2020

Temelj za oblikovanje vizije je razmislek o osrednjih sposobnostih občine ter kaj želimo doseči. Kakšna destinacija želimo biti? Gre za poslanstvo, predstavo, kam občina gre. Je korak dlje od ciljev in je osnova, ki je vsem deležnikom skupna. Deležniki so predstavniki javnega, gospodarskega, nevladnega sektorja, to so tudi prebivalci na območju, kot tudi turisti oz. obiskovalci ter razvojne agencije.

5.1 Kaj želimo, da je leta 2020 vpisano na turističnem zemljevidu Slovenije?

Občina Šmartno pri Litiji leži nedaleč od Ljubljane in ponuja priložnost za krajše počitnice. Prenočitvene zmogljivosti: 20 sob s skupno 50 posteljami v prenovljenih objektih pred gradom Bogenšperk, wellnes na pristavi na Bogenšperku ter 20 privatnih sob s skupaj 50 posteljami, razpršenimi po podeželju. Lokalno pridelana hrana je standard turistične kulinarike, ki je dosegljiva v 10 gostiščih, oz. na turističnih kmetijah.

Največja atrakcija je kompleks Bogenšperk, z osrednjim vsebinsko bogatim ter interaktivno in doživljajsko interpretiranim Valvasorjevim gradom, znanimi prireditvami, regionalnim izdelovalno/prodajnim centrom domače in umetnostne obrti, novo dodatno atrakcijo - edinstveno v Sloveniji – doživetje za celo družino, obisk šolskih in upokojskih skupin.

Trg Šmartno je najbolj živahen na sejemske dni – vsak letni čas ima enega. Sicer je prijetno posedeti na lepo urejenem trgu pred veličastno cerkvijo in si privoščiti znameniti »čaj in šarkelj« sv. Martina, po tem, ko smo na multiviziji spoznali veličino tega svetnika, ki je zavetnik občine. Šmartno bo točka postanka na evropski Martinovi poti, nepozabnih martinovanj, žegnanja konj na Štefanovo in vsakoletnega šolskega tekmovanja kemikov.

Turisti prihajajo tudi zaradi nakupa znanih šmarskih mesnin, ekološkega medu, domačih čajev in zdravilnih zelišč ter seveda sezonskega sadja in zelenjave, kot so češnje štangarke, kostrevniške buče, domača zelenjava, kot tudi ozimnice.

Največ ljudi pritegnejo prireditve, tako rekreativne kot je Levstikov pohod, pa tudi Jablaniški, Nočni pohod v Gradišče, pa tudi evropska tekmovanja tekvandoistov in republiška v plezanju, rokometu, kot tudi številne kulturne prireditve, kot so Valvasorjevi mednarodni grafični dnevi, folklorni in tamburaški bienalni festival, letno srečanje »Vino in pisma« v drevoredu na Bogenšperku in vrsta drugih prireditev s kakovostnimi domačimi in tujimi izvajalci.«

5.2 Vizija

Občina Šmartno pri Litiji bo do leta 2020 prepoznavna turistična destinacija v slovenskem in evropskem merilu. Občina bo imela vsebinsko in marketinško izdelane programe, temelječe na kulturni in naravni dediščini, športu in rekreaciji ter na ponudbi lokalno pridelane hrane, ki bo standard turistične kulinarike gostišč in turističnih kmetij. Grad Bogenšperk bo osrednji doživljajsko interpretativni center evropskih regionalnih kultur z vsebinsko bogatim in interaktivnim muzejem ter prepoznavnimi prireditvami. V grajskih pristavah bodo zgrajene nastanitvene kapacitete, ki jih bo dopolnjevala ponudba zasebnih sob, razpršenih po podeželju. Na konceptu trajnostnega turizma se bodo ustvarjala nova delovna mesta in se bo trajnostno razvijala celotna občina.

Destinacija Šmartno pri Litiji bo zaželen cilj tujih »ljubljskih« turistov, ki na poldnevnem izletu v okolici Ljubljane začutijo domačnost podeželja z dobro hrano, stikom z domačini ter s kulturnim ali športno rekreativnim doživetjem. Obiskovale nas bodo skupine izletnikov, šolske skupine in številni pohodniki iz celotne Slovenije.

Destinacija bo pomemben sestavni element skupne podobe in uspešnosti območja Srce Slovenije in širšega območja Osrednje Slovenije, razvoj turistične ponudbe pa bo prebivalcem zagotovil večje blagostanje in višjo kvaliteto življenja. **Kraj bo postal še bolj prijeten za bivanje z možnost zaposlitve v bližini. Občina je že od nekdaj znana po usmeritvah v obrtna znanja kot so kovinarstva in usnjarska znanja, zato obstaja tu šola za deficitarne poklice, kar omogoča nekovrstno predstavitev kulturne dediščine, po drugi strani pa tudi možnost poklica. Urejen je krajevni in medkrajevni javni prevoz, dobre bodo tudi prometne povezave tudi z Ivančno gorico in Zasavjem.**

Vrednote:

- spoštovanje načel trajnostnega razvoja
- spoštovanje lokalnega znanja, dediščine in izročila
- ohranjanje poseljenosti in pospeševanje razvoja podeželja
- izboljševanje zaposlitvenih in samozaposlitvenih možnosti prebivalcev
- zavestna skrb za rast kvalitete turističnih in s turizmom povezanih dejavnosti

VIRI IN LITERATURA:

- Avbelj, Peter. 2001. *Jubilej župnijske cerkve sv. Martina : 1901-2001*. Šmartno pri Litiji: Župnijski urad.

- Bajuk Senčar, Tatiana. 2005. *Kultura turizma: Antropološki pogledi na razvoj Bohinja*. Ljubljana: ZRC SAZU.
- Javni zavod Turizem Ljubljana. 2014. *Strategija razvoja in trženja turistične destinacije Ljubljana za obdobje 2014 – 2020*. Ljubljana: Javni zavod Turizem Ljubljana.
- Kramar, Irena. 2008. *Vpliv delovanja turističnih društev na razvoj turizma v občinah Litija in Šmartno pri Litiji*. Ljubljana: Filozofska fakulteta.
- Občina Ivančna Gorica. 2013. *Strategija razvoja turizma v občini Ivančna Gorica*. Ivančna Gorica: Občina Ivančna Gorica.
- Partnerstvo za trajnostni razvoj slovenskega turizma. 2012. *Strategija razvoja slovenskega turizma 2012 – 2016*. Ljubljana: Vlada Republike Slovenije.
- Poglajen, Manca. 2014. *Trajnostni turizem na Vačah in Slivni*. Ljubljana: Filozofska fakulteta.
- Razvojni center Srca Slovenije. 2011. *Strategija razvoja in trženja turizma Srca Slovenije kot turistične destinacije 2011 – 2018*. Litija: Razvojni center srca Slovenije.
- Slovenska turistična organizacija. 2007. *Strategija trženja slovenskega turizma 2007 – 2011*. Ljubljana: Slovenska turistična organizacija.
- Zakrajšek, Marija. 2014. *Strategija razvoja turizma v občini Vrhnika*. Vrhnika: Zavod Ivana Cankarja za kulturo, šport in turizem Vrhnika.
- http://www.rcr-zasavje.si/uploads/novice%20-%20pdf/2013/Strategija_turizma_v_Zasavju_do2020+priloge.pdf
- <http://www.razvoj.si/>
- <http://www.jablaniskadolina.si/o-jablaniski-dolini/drustvo-za-razvoj-podezelja-laz/50>
- <https://www.bogensperk.si/>
- http://www.mk.gov.si/si/storitve/razvidi_evidence_in_registri/evidenca_javne_infrasrukture_na_podrocju_kulture/
- https://www.uradni-list.si/files/RS_-2004-111-04623-OB~P001-0000.PDF
- <http://www.smartno-litija.si/predstavitev/uvod>
- http://www.slovenia.info/si/Slovenska-turisti%C4%8Dna-organizacija.htm?ps_sto=0&lng=1

PRILOGA ŠT. 1

Seznam naravnih vrednot in kulturne dediščine:

Primarna turistična ponudba

- (seznam **NARAVNE VREDNOTE**)

- Šmartno pri Litiji - Jelka v gozdu Grmače pri Šmartnem pri Litiji
- Levi pritok Reke pri Dragovšku
- Vintarjevec - Mokrišče ob Medvejščici južno od Vintarjevca
- Zavrstnik - nahajališče fosilov
- Bogenšperk - Debele duglazije v gozdu pri Bogenšperku
- Gozd-Reka - Vršaj lehnjaka ob cesti v Gozdu-Reki, vzhodno od kmetije Obrivkar
- Gradišče pri Primskovem - Lipa pri cerkvi Marijinega rojstva na Gradišču nad Primskovim drev
- Dolina Konjskega potoka, desnega pritoka Save, južno od Štangarskih Poljan
- Desni pritok Save z mokrotnimi površinami gorvodno od Šmartnega pri Litiji
- Natura 2000: Netopir mali podkovnjak, bukovi gozdovi, vintarjevški metulj
- Izkoriščanje mineralnih surovin se ohranja v obstoječem obsegu na vseh lokacijah: Ježce (Ježce I., II., III.- Kepa), Cerovica (Draga in Kožlevec), Spodnja Jablanica (Teroh – Kmetov pruh) in Vetrnik
- (seznam **KULTURNE VREDNOTE**)
- * **24 enot arheološke dediščine:**
 - Bogenšperk - Gomilno grobišče Dvor-Strmec
 - Dvor pri Bogenšperku - Ruševine gradu Lichtenberg
 - Gradišče pri Litiji - Arheološko območje Roven (kulturni spomenik lokalnega pomena)
 - Javorje pri Litiji - Arheološko najdišče Pančičev vrh
 - Jelša pri Šmartnem pri Litiji - Arheološko najdišče Gradišča
 - Ježce - Arheološko območje Reber-Župnica
 - Leskovicica pri Šmartnem - Prazgodovinsko gomilno grobišče
 - Lupinica - Arheološko najdišče Zaloga-Jelša
 - Lupinica - Gomilno grobišče Zabrezovje
 - Mala Kostrevnica - Grobišče na južnem pobočju Perovškovega hriba
 - Mala Kostrevnica - Grobišče na severnem pobočju Perovškovega hriba
 - Mala Kostrevnica - Prazgodovinsko grobišče Kajetov Laz
 - Mala Kostrevnica - Prazgodovinsko grobišče Teroh
 - Mala Štanga - Gradišče Kamplov hrib
 - Mala Štanga - Hiša Mala Štanga 6
 - Podroje - Arheološko najdišče Roje
 - Primskovo - Gradišče Primskova Gora
 - Šmartno - Rimska žarna grobišča
 - Velika Kostrevnica - Arheološko najdišče Bregarjev Laz
 - Velika Kostrevnica - Arheološko območje Verejev Laz
 - Vinji Vrh - Arheološko najdišče Vodiški hrib
 - Vintarjevec - Arheološko najdišče Gradišče
 - Vintarjevec - Prazgodovinska gomila
 - Zavrstnik - Arheološko območje Tičnica
- * **27 enot profane stavbne dediščine**, od tega dva kulturna spomenika državnega pomena: grad Bogenšperk in sušilnica sadja Liberga
 - Bogenšperk - Pollandova hiša pri gradu
 - Cerovica - Hiša Cerovica 9
 - Črni Potok pri Litiji - Grad Črni potok

- Jastrebnik - Kašča na domačiji Jastrebnik 6
- Jelša pri Šmartnem pri Litiji - Domačija Jelša
- Liberga - Hiša Liberga 7
- sušilnica sadja- Liberga 2
- Lupinica - Hiša Lupinica 4
- Lupinica - Vinski hram južno od hiše Lupinica 16
- Mala Kostrevnica - Toplar na domačiji Mala Kostrevnica 22
- Preska nad Kostrevnico - Vinski hram Preska nad Kostrevnico 19
- Račica - Hiša Račica 7
- Račica - Kašča pri hiši Račica 8
- Selšek - Toplar pri hiši Selšek 3
- Šmartno pri Litiji - Gostilna pri Gabrijelu
- Šmartno pri Litiji - Hiša Beneficiat
- Velika Štanga - Gospodarsko poslopje na domačiji Velika Štanga 6
- Velika Štanga - Sušilnica pri hiši Velika Štanga 10
- Vintarjevec - Hiša Vintarjevec 6
- Zgornja Jablanica - Gospodarsko poslopje pri hiši Zgornja Jablanica 4
- Zgornja Jablanica - Kašča pri hiši Zgornja Jablanica 16
- Sevno pri Primskovem - Domačija Sevno 13
- Grad Slatna-razvaline

* **13 enot sakralne dediščine:**

- cerkev sv. Martina v Šmartnem
- Javorje - cerkev Marijinega vnebovzetja
- cerkev na Primskovem - romarska cerkev Marijinega rojstva
- cerkev v Jablanici - sv. Ana
- cerkev v Gradišču pri Litiji - cerkev sv. Marije Magdalene
- cerkev v Veliki Štangi - romarska cerkev Antona Padovanskega
- Primskovo - cerkev sv. Petra
- Mišji Dol - cerkev sv. Lucije
- Liberga - cerkev sv. Mohorja in fortunata
- Vintarjevec - cerkev sv. Petra
- Črni Potok pri Litiji - cerkev Povišanja sv. Križa
- Dolnji Vrh - cerkev sv. Janeza Krstnika
- Šmartno pri Litiji - kapela Ecce homo

od tega so spomeniki lokalnega pomena naslednje enote:

- cerkev Marijinega rojstva na Primskovem
- cerkev sv. Petra na Primskovem
- cerkev sv. Martina v Šmartnem pri Litiji
- cerkev Marijinega vnebovzetja v Javorju
- cerkev sv. Lucije v Mišjem dolu
- cerkev sv. Janeza Krstnika na Dolnjem vrhu
- cerkev Povišanja sv. Križa v Brezju
- cerkev sv. Ane v Zgornji Jablanici
- cerkev Svetih Mohorja in Fortunata v Libergi
- cerkev sv. Petra v Vintarjevcu

- cerkev sv. Antona Padovanskega v Veliki Štangi

- * **14 enot memorialne dediščine**
 - Gozd Reka - Spominska plošča padlim v NOB
 - Preska nad Kostrevnico - Spomenik II.Štajerskemu bataljonu v Tisju
 - Primskovo - Spomenik partizanskim enotam Primskovega
 - Primskovo - Spominska plošča partizanskim enotam Primskovega
 - Šmartno pri Litiji - Spomenik padlim v NOB
 - Šmartno pri Litiji - Spomenik padlim v prvi svetovni vojni
 - Šmartno pri Litiji - Spominska plošča Slavku Grumu
 - Šmartno pri Litiji - Spominsko znamenje v NOB padlim delavcem
 - Velika Kostrevnica - Spominska plošča padlim v NOB
 - Velika Kostrevnica - Spominska plošča v NOB padlim gasilcem
 - Velika Štanga - Grob štirih padlih partizanov
 - Velika Štanga - Spomenik padlim v NOB
 - Vintarjevec - Spominska plošča kurirjem javke TV-3
 - Zgornja Jablanica - Spominska plošča padlim v NOB

- * **1 enota naselbinske dediščine** (Liberga)
- * **Tehniška dediščina in obrti:** usnjarstvo, kovaštvo, ene od najstarejših orgel v Sloveniji (Mišji Dol), rudarstvo
- * **mlinarstvo**
- * **Kozolci, gospodarska poslopja, kašče, tradicionalne sušilnice sadja**

Anketni vprašalnik

1. Ali menite, da ima Občina Šmartno pri Litiji potencial za razvoj turizma?

Da

Ne

Ne vem

2. Izpostavite po vaše najbolj prepoznavne turistične točke v Občini Šmartno pri Litiji!
Kaj imamo?

-
-
-
-

3. Okoli katerega turističnega ponudnika oz. točke naj bi se npletla celotna turistična zgodba občine?

-
-
-

4. Razvoj kakšne zvrsti turizma bi bila najbolj primerna v občini? Možnih več odgovorov.

- Množični
- Družinski
- Romarski
- Aktivni
- Kulturni
- Športni
- Zeleni
- EKO
- Seniorski

- Mladinski
- Izobraževalni
- Gastronomski

5. Po vaše, kateri so prvi koraki potrebni za razvoj turizma v občini ! Katere pomanjkljivosti je potrebno najprej odpraviti?

-
-
-

6. Ali je povezovanje med turističnimi ponudniki znotraj občine pomembno?

Da

Ne

Ne vem

7. Kakšne so osrednje naloge ključnih deležnikov (občina, ponudniki, tur.organizacije)?

-
-
-

8. Kdo po vašem mnenju bi moral na nivoju občine poskrbeti za povezovanje turistične ponudbe?

-
-

9. Kakšno vlogo bi moral prevzeti povezovalc turistične ponudbe v občini ?

-
-

10. Na kratko opišite svojo ponudbo!

-
-

-

Prednosti	Priložnosti
Slabosti	Nevarnosti

11. Vaši predlogi (kje vidite priložnost, nova ponudba, razvoj novih storitev,...)

-

-

-

12. Kako uresničiti vizije?

-